

Gevederde opportunist

Aansprekende, onverwachte, spannende en bijzondere diersoorten leven, zonder dat we het weten, bijna in de Limburgse achtertuinen. In deze serie zal **Frank Heinen** die soorten beschrijven. Hij wordt hierbij ondersteund door ARK Natuurontwikkeling. De serie eindigt met een prijsvraag, waarmee een safari door eigen provincie is te winnen.

Vandaag aflevering 14.

De meeste natuurminnende Limburgers zullen wel vertrouwd zijn met de elegante zweefvlucht van de alomtegenwoordige buizerd, de bliksemsnel uitgevoerde verrassingsaanval van een jagende sperwer, de acrobatische manoeuvres van een havik of de karakteristieke pose van een biddende torenvalk die een weiland of wegberm afspeurt op zoek naar een smakelijk muizenhapje. Een in onze contreien wat onbekendere, maar zeker niet minder majestueuze bewoner van het luchtruim is de zwarte wouw. Hoewel veel mensen deze vogel niet of nauwelijks kennen, is de zwarte wouw in Europa toch een algemene verschijning die in bepaalde delen van zijn verspreidingsgebied ook in de bewoonde wereld zijn opwachting maakt. Zwarte wouwen zijn namelijk niet alleen jagers, maar tevens opportunistische alleseters die een gemakkelijke maaltijd niet snel laten schietten. De vogels hangen bijvoorbeeld graag rond in de buurt van vuilnisbelten, havens en visafslagen om een graantje mee te pikken van de op die locaties aanwezige overvloed aan gemakkelijk te bemachtigen hapjes. Op sommige plaatsen in de wereld komen plaatselijk enorme groepen zwarte wouwen voor. De dieren zijn vaak liever lui dan moe en pakken eerder een prooi af van een andere roofvogel, reiger of aalscholver dan dat ze zelf op jacht gaan. Door zijn weinig kieskeurige dieetvoorkeuren is de zwarte wouw (als je de niet-Europese ondersoorten meerekent) qua verspreiding de succesvolste roofvogel ter wereld. De zwarte wouw is in vlucht vooral te herkennen aan het donkere verenkleed, de vrij lange vleugels en de lichtgevorkte staart. Hij lijkt op de zeldzamere rode wouw, maar deze eveneens oogstrelend mooie wouwensoort is lichter van kleur, bereikt wat grotere afmetingen, heeft langere vleugels en is getooid met een nog herkenbaardere, duidelijker geprononceerde vorkstaart. Zwarte wouwen zijn trekvogels en brengen de winter door in Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara. De meeste dieren maken bij de Straat van Gibraltar de oversteek naar het Afrikaanse continent.

De zwarte wouw is in Nederland

nog steeds een redelijk zeldzame doortrekker. Maar het goede nieuws is dat de soort de laatste jaren steeds vaker wordt gezien en incidenteel zelfs broedt binnen onze landsgrenzen. Niet zo verwonderlijk, als je ziet dat de sierlijke roofvogel het in Duitsland en Frankrijk momenteel uitstekend doet. Dat er in Limburg goede kansen liggen voor de zwarte wouw blijkt wel uit de succesvolle broedgevallen in de buurt van Maastricht in 2009, 2010 en 2011. Ook in Oost-Brabant broedde de zwarte wouw vorig jaar, met de geboorte van twee kerngezonde jongen als gevolg. Een hoopvolle ontwikkeling, denkt de aan onderzoeksinstituut Alterra verbonden roofvogel-expert Gerard Müskens. „De zwarte wouw weet ons land steeds vaker te vinden en heeft hier ook wel toekomst als broedvogel. Toch is het een beetje vreemd dat hij nog steeds maar af en toe tot broeden overgaat in Nederland, zeker als je kijkt naar de ontwikkelingen in Duitsland. In Noord-Rijnland-Westfalen zitten de aantallen duidelijk in de lift. Onder meer in het Duitse deel van de Gelderse Poort heeft de zwarte wouw al succesvol gebroed. Ik denk dat Nederland wellicht nog net wat te schoon is voor een aaseter als de zwarte wouw.” Het lijkt geen twijfel dat de zwarte wouw een soort is die flink zou profiteren van de aanwezigheid van meer grote kadavers in de Nederlandse natuur. Voor de soort geldt wellicht hetzelfde als voor de raaf, ook een vogel die zich graag laaft aan karkassen en weer talrijker wordt. Toch komt onze grootste kraaiachtige buiten de Veluwe in Nederland maar spaarzaam tot broeden, mogelijk omdat er te weinig voedsel in de vorm van aas beschikbaar is. Uit eigen ervaring weet Müskens dat

De zwarte wouw.

zwarte wouwen zich voor een groot deel bedienen van reeds dode dieren: „Aangezien ik al heel lang roofvogels ring en onderzoek, ben ik uiteindelijk ook in aanraking gekomen met de zwarte wouw in Duitsland en Zuid-Limburg. Ik heb de Limburgse nesten allemaal van dichtbij mogen zien. Een mooie ervaring, zeker als je ook de kans hebt om de piepjonge kuikens met eigen ogen te zien en je de diertjes tijdens het ringen eventjes in je handen mag houden. Het viel ons op dat de oudervogels vooral veel maaisslachtoffers als hazen of eenden (die sneuvelen in de oogstperiode) en verkeersslachtoffers naar het nest brachten. Maar

ook ratten troffen we geregeld aan. De inventarisaties van prooiresten in de nesten bevestigden dat een groot deel van het wouwenmenu bestaat uit aas.” De voorliefde voor aas maakt de zwarte wouw ook kwetsbaar voor vervolging. Want hoewel alle roofvogels een beschermde status genieten, is roofvogelvervolging toch een verschijnsel dat ook in Nederland en Limburg nog lang niet is uitgebannen. En het uitleggen van vergiftigd aas is volgens Müskens nog altijd een van de populairste methoden om roofvogels een kopje kleiner te maken. „De zwarte wouw valt, omdat hij de wintermaanden doorbrengt in Afrika, minder vaak ten prooi aan

vergiftiging dan de rode wouw. Maar het komt toch voor. Zelf heb ik al meegemaakt dat we een melding van een vergiftigde bruine kiekendief binnenkregen. Nadere inspectie wees echter uit dat het dier in kwestie een zwarte wouw was.” Omdat de zwarte wouw vaak een voorliefde voor ooibossen aan de dag legt, is hij ook uitgeroepen tot de doelmascotte van het natuurontwikkelingsproject Nieuw Leven in de Lus van Linne. „Er zijn best wel wat gebieden in Nederland en Limburg waar de zwarte wouw zich thuis zou kunnen voelen. Geschikte nestbomen, water en een goed prooiaanbod zijn de belangrijkste vereisten. Wat we wel zien is dat de broedgevallen vaak ver uit elkaar liggen. Het is geen soort die bijvoorbeeld vanuit Zuid-Limburg structureel en stapsgewijs steeds een stukje verder naar het noorden zal opschuiven. Zwarte wouwen kunnen zomaar opduiken in een willekeurig landelijk gebied als de randvoorwaarden in orde zijn. Maar het spreekt voor zich dat de vestigingskansen voor deze elegante roofvogels het grootst zijn in natuurlijke regio's met een hoge biodiversiteit en dito voedselaanbod”, denkt Müskens.

foto Johan van der Wielen